BIODIVERSITEIT STRESSTEST

Landgebonden

ECOLOGISCHE VOLKSTUINEN AANLEGGEN, BEHEREN, ONDERHOUDEN

Een ecologische volkstuinen complex is een voorbeeld van buurtgroen, maar dan wel één die aan heel veel verschillende gemeentelijke opgaven werkt. Om groen te classificeren onder buurtgroen moeten groenblauwe zones voldoen aan een minimale bezetting van 0.2 hectare en een maximale afstand tot bewoond gebied van 400 meter [1]. In dit geval moet er gedacht worden aan plantsoenen of parken waar een ecologische volkstuinen complex aangelegd kan worden. In de stad is het belangrijk dat deze functioneel, overzichtelijk is en het er netjes bijligt. Verder zou er voor de biodiversiteit te verhogen geen vergif gebruikt mogen worden. Bij voorkeur zou er ook geen kunstmest toegestaan moeten worden. Het thema 'Gezondheid van burgers waarborgen' moet zeker meegenomen worden. Verder kan het thema's hittestress ook direct meegenomen worden[2].

BELEIDSVELDEN

Duurzaamheid | Klimaat | Biodiversiteit | Sociale zaken | Wonen en bouwen | Ruimtelijke ordening | Volksgezondheid | Jeugdzorg

LEEFGEBIED

HABITAT (BIJ12.nl)	BEHEERMAATREGELEN
8012: Groenvoorziening gras	• Gefaseerd maaien Maai niet heel het grasland tegelijk maar laat delen overstaan voor de aanwezig fauna. • Delen van grasland niet maaien. Dit biedt structuur aan het grasland en ruigere gedeeltes trekken meer fauna aan. • Voorkom overwoekering door struiken en bomen.
L01.13 Bomenrij en solitaire boom	• Weinig beheer uitvoeren in de eerste vijf jaar na aanplanten om een dichte begroeiing te creëren. Bij fruit- en notenstruiken en -bomen moet het geadviseerde beheer van de betreffende soort aangehouden worden! • Laat de bomen de hoogte in groeien. Snoei deze in het najaar bij tot de gewenste hoogte en breedte om overlast te voorkomen. In parken is het waardevol om bomen ook lagere takken te laten houden. Dit zorgt voor meer leefruimte en voorkoming van hittestress. Bij fruit- en notenstruiken en -bomen moet het geadviseerde beheer van de betreffende soort aangehouden worden! • Houd het een lijnvormig element, anders vervalt de functie als navigatie element voor onder andere de gewone dwergvleermuis.
3191: Struiken	• Laat bij het maaien eventueel lage ruigtes (plantenbegroeiing) rondom de struik staan. Door de ruigtes zijn de struiken een betere schuilplaats voor fauna en in de ruigtes kan ook eten gezocht worden. Beperk de hoogtegroei van de struiken zodat zij aan de onderkant compact groeien en extra beschutting geven. Er kan gedacht worden om gefaseerd in drie tot vijf jaar steeds een gedeelte tot de grond af te zetten. Dit zorgt ook voor een mooie leeftijdsopbouw, die voor sommige soorten van belang is. • Bij fruit- en notenstruiken moet het geadviseerde beheer van de betreffende soort aangehouden worden!
L01.06 Struweelhaag	• Een dichte begroeiing. Bij fruit- en notenstruiken moet het geadviseerde beheer van de betreffende soort aangehouden worden! • Laat de bomen de hoogte in groeien. De struiken en bomen aan de kanten mogen wel gesnoeid worden. Bij fruit- en notenstruiken moet het geadviseerde beheer van de betreffende soort aangehouden worden! • Houd het een lijnvormig element, anders vervalt de functie als navigatie-element voor onder andere de gewone dwergvleermuis.
N12.06 Ruigteveld	• Gedeeltes van de ruigtes kunnen eens per drie jaar gemaaid worden. Een ruigte wordt niet meer dan één keer per jaar gemaaid. • Werk verder zoals bij groenvoorziening gras.
L01.02 Houtwal en houtsingel	• Voer weinig beheer uit in de eerste vijf jaar na aanplant. Dit levert sneller een dichte begroeiing. Bij fruit- en notenstruiken en -bomen moet het geadviseerde beheer van de betreffende soort aangehouden worden! • Laat de bomen de hoogte in groeien. De struiken en bomen aan de kanten mogen wel gesnoeid worden. Bij fruit- en

	notenstruiken en -bomen moet het geadviseerde beheer van de betreffende soort aangehouden worden! • Houd het een lijnvormig element, anders vervalt de functie als navigatie-element voor onder andere de gewone dwergvleermuis.
Fruit- en notenbomen	• Zorg ervoor dat de productiebomen volgens voorschrift beheerd worden. • Verjongen is een belangrijke beheermaatregel. • Verder voorkom dat veel rottend fruit blijft liggen. • Vervang bomen en struiken die op zijn, zodat het terrein productief blijft. • Zie voor meer gerichte informatie het boekje 'Voedselbossen Zuidoost Nederland Het beheer en onderhoud van een voedselbos-park'. https://onlinetouch.nl/citaverdebedrijfsopleidingen
3186 Groenvoorziening planen	• Gebruik geen zware maaimachines. • Voer als mogelijk onderhoud gefaseerd uit. • Gebruik Insectenvriendelijke planten, zoals nectar- en waardplanten • Geef de planten in extreem droge jaren water om sterfte te voorkomen. • Gebruik geen vergif of kunstmest. • Plant groenten bij voorkeur in rijen en niet in vlakken aan. • Pas wisselteelt toe.

AANDACHTSPUNTEN

Een groene leefomgeving kan dienen als ontspanning of speelomgeving, daarnaast kan het dienen als gespreksonderwerp en biedt het kansen tot sociaal contact [4]. Een ecologische volkstuinen complex dient tevens als een plek om onder andere samen voedsel te verbouwen. Het is van belang dat het complex goed beheerd wordt om overlast, productieverlies door bijvoorbeeld ziektes of overwoekering te voorkomen. Om te voorkomen dat het moestuincomplex één groot terrein met allemaal schuren wordt kan één gemeenschappelijke opbergschuur aangelegd worden. Er kan ook één gemeenschappelijke tunnel voor het opkweken van plantjes gebouwd worden, zodat niet op ieder terreintje een kas hoeft te staan. Een moestuinen complex kan er heel verschillend uitzien. Of iedereen heeft een eigen stukje grond, waardoor je een terrein in allemaal vakken opdeelt, of iedereen beheer het terrein samen. Wat voorkomen moet worden is dat veel grond aan gebouwen verloren gaat. Verder moet erop gelet worden dat er ook bloemen, struiken en bomen op het terrein staan, zodat bijvoorbeeld insecten en vogels er ook kunnen leven. Verder creëert het navigatie mogelijkheden voor gidssoorten. Kortom het verhoogt de biodiversiteit.

Met een waardering van 1 ster (laag) tot 5 sterren (hoog) kunt u zien welke van de onderstaande aandachtspunten het meeste bijdragen [1].

Aandachtspunten voor het aanleggen van een voedselbospark	Bijdrage
De locatie ligt binnen 1km van een groenblauwe ruimte.	★☆☆☆☆
De locatie ligt binnen 30m van een groenblauwe ruimte.	★★★☆☆
75m^2 groen per nieuwbouwlocatie per woning indien mogelijk.	★★☆☆☆
Terrein zonder natuurwaarde (verhard terrein) wordt omgevormd tot een ecologische volkstuinen complex.	★★★★☆
Het ecologische volkstuinen complex en buurtgroen zijn als een netwerk met elkaar verbonden door de gehele wijk/dorp/stad.	★★★★☆
Het ecologische volkstuinen complex is in het bezit van alle lagen (kruid-, struik-, klim- en boomlaag)	★★★☆☆
De lagen in het complex staan als een mozaïek patroon door elkaar heen en maken hierdoor optimaal gebruik van de verticale en horizontale ruimte in relatie tot het beschikbare licht enzovoorts.	★★★☆☆
De aanplant in het complex is functioneel. De producten zijn door de buurt gemakkelijk te oogsten. Alles is goed bereikbaar. De producten worden door de buurt gegeten. Het onderhoud is goed uit te voeren. De beplanting is goed te overzien. Er is een ontmoetingsplek voor burgers.	★★★★★
Er staan niet overal gebouwen op het terrein.	★★★★☆
Er wordt geen vergif en kunstmest gebruikt.	★★★★☆
Er is een gemeenschappelijke tunnel en opbergschuur	★★★★☆

KANSEN VOOR BIODIVERSITEIT

Bij het aanleggen van een ecologische volkstuin complex kunnen er één of meerdere natuurtypen gerealiseerd worden. Elk element biedt veel kansen voor het verhogen van de biodiversiteit in en rondom een wijk of straat. Elementen die zeer geschikt zijn Groenvoorziening gras, Groenvoorziening planten en Ruigteveld[3]. Deze elementen dienen voornamelijk als voedselvoorziening, schuilplaatsen of navigatie-elementen. Bij het juist inrichten en beheren van deze elementen kunt u als eindstreven het veelvoudig voorkomen of zelfs vestigen van de bijbehorende gidssoorten verwachten, zie tabel 1.

Tabel 1: Natuurtypen met hun geassocieerde gidssoorten die gerealiseerd kunnen worden bij het aanleggen van een voedselbos-park.

Natuurtypen	Gidssoorten	Schaal (ha)	Tijd van uitvoer	Tijdsperiode tot effect op biodiversiteit	Onderhoud	Kosten/ha/jaar
L01.13 Bomenrij en solitaire boom[3]	gewone dwergvleermuis	≥ 0,1 – 1 ≤	Zeer kort	Lang	Weinig beheer	Tot € 969,10
Groenvoorziening gras[3]	gewone dwergvleermuis, icarusblauwtje	≥ 0,1 – 1 ≤	Matig	Matig	Weinig beheer	Tot € 211,42
N12.06: Ruigteveld [3]	gewone dwergvleermuis	≥ 0,1 – 1 ≤	Zeer kort	Kort	Matig beheer	Tot € 117,36
L01.06 Struweelhaag [4]	gewone dwergvleermuis	n.v.t.	Kort	kort	Matig beheer	€ 352,41
Groenvoorziening planten [5]	gewone dwergvleermuis, icarusblauwtje	≥ 0,1	Zeer kort	Zeer kort tot Kort	Weinig beheer	N.tb.
Struiken [6]	gewone dwergvleermuis	≥ 0,1	Zeer kort	Kort	Matig beheer	Tot €107,-

MEERWAARDE

Meerwaarde van een ecologische volkstuin.

Financieel

- Verhoging van omliggende grond- en huizenprijzen
- Mogelijkheid tot het organiseren van events en festivals omtrent natuur en sport
- Voedselproductie en gezondheidskosten besparen.

Sociaal

- Biedt bewegingslocatie
  - Ontwikkelen motoriek
  - Verlagen kans obesitas
- Ontmoetingsplaats in het groen
- Verbetering woon- en leefomgeving
  - Bijdragen aan mentale gezondheid

Fysiek

- Verhoging waterbergend vermogen
- Verbetering luchtkwaliteit
- Vermindert bestrating
- Biedt verkoeling
- Biedt kansen voor biodiversiteit

VOORBEELD

Het telen van groenten in verhoogde bedden is voor iedereen leuker en gemakkelijker. Mensen in een rolstoel of ouderen komen er immers ook gemakkelijker bij. Kinderen zullen minder snel door de groenten heen rennen. Helaas is het wel een stuk kostbaarder en er moet meer water gegeven worden. Op de foto links is te zien hoe een wijk groenten in verhoogde bedden teelt.

Op de foto is te zien hoe mensen in een park gemeenschappelijk groenten telen. Hetgeen wat het toegankelijk en het aantrekkelijk maakt is dat er geen omheining omheen staat. Ook de afwezigheid van op ieder perceeltje een schuur of kas maakt het aantrekkelijker. Voor dieren is het een toegankelijk gebied. Zodra de groenten er volwassen op staan is het natuurlijk aantrekkelijker voor dieren.

STAPPENPLAN

1: Bekijk welke wijken relatief weinig groen oppervlak hebben binnen de gemeente.

2: Ga in gesprek met de buurtbewoners en inventariseer hun wensen en interesse in een ecologisch volkstuin complex. Baken af wat mogelijk is met de beschikbare ruimte en communiceer dit duidelijk met de bewoners.

3: Afhankelijk van de wensen van de buurtbewoners kan de ecologische volkstuin anders worden ingericht. Eventueel kunnen de buurtbewoners zelf een plan maken voor de ecologische volkstuin onder begeleiding van de gemeente en als mogelijk een volkstuin expert. Voordat het ontwerp gemaakt kan worden moeten de doelstellingen en de beheermogelijkheden duidelijk zijn. Probeer hier als gemeente te sturen naar het gebruik van minstens één van de genoemde (landschaps)elementen om de verhoging van biodiversiteit te waarborgen. Vanuit hier is het realiseren van de ecologische volkstuin maatwerk, afhankelijk van de wensen van buurtbewoners. In het geval dat er geen wensen van buurtbewoners zijn of worden betrokken kan dit stappenplan verder worden gevolgd.

4: Zoek locaties binnen groenarme wijken waar 'overbodige' bestrating of verhard terrein is. Denk aan stoepen van meer dan 2 meter breed, een compleet verharde binnenplaats of braakliggend terrein.

5: Verwijder het verharde oppervlak. Indien de grond schraal is, bemest deze eerst of graaf de bovenste laag af en stort voedselrijke aarde. Plant vervolgens de vegetatie-elementen zoals bomen, gras en struikgewas aan. Afhankelijk van de grondsoort en waterhuishouding zullen er verschillende plantensoorten geschikt zijn. Bomenrijen en struiken kunnen dienen als schuilplaats en migratieroute. Daarnaast kan het grasland en de ruigte een leefgebied voor het icarusblauwtje zijn. De gewone dwergvleermuis kan alle elementen gebruiken als navigatie tussen foerageergebieden en haar verblijfplaats.

6: Na het inrichten en aanplanten is het van belang dat elk biotoop correct wordt beheerd. In de onderstaande tabel staan de belangrijkste beheermaatregelen .

7: Bezoek ook de projectensite van CITAVERDE College LINK: https://www.citaverde.nl/bedrijfsopleidingen/projecten/

BRONNEN

[1]: https://gemeente-en-stadsmonitor.vlaanderen.be/groen-in-de-buurt

[2]: https://www.atlasleefomgeving.nl/meer-weten/natuur/groene-leefomgeving

[3]: https://www.bij12.nl/onderwerpen/natuur-en-landschap/index-natuur-en-landschap/

[4]: https://denhaag.raadsinformatie.nl/document/6041700/1/RIS298636_Bijlage_170929Scheveningen_Wijkvisie_LR

5. Projectensite van CITAVERDE College: https://www.citaverde.nl/bedrijfsopleidingen/projecten/